

gesprekken. De groep Nederlanders zwijgt en weet zich in dit zwijgen verbonden met Nederland, verbonden ook met het verleden. Uit brein en hart stijgen beelden op. Ik denk aan mijn vlucht naar Londen, aan de jaren van werkzaamheid bij Radio Oranje, aan de zoveel langere periode waarin ik in Amsterdam belast was met de dagelijkse leiding van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, aan de gestage arbeid aan *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, maar vooral ook aan mijn vader, moeder, zusje en zoveel familieleden en vrienden, de meesten in '43 vergast in Sobibor, aan mijn tweelingbroer die in maart of april '45 in of bij een kamp in de Harz werd afgemaakt of anderszins om het leven kwam.

Hoe is mijn leven, hoe is dat van ongeteld velen door de oorlog getekend!

Veertig jaar ligt die oorlog achter ons. De wereld is veranderd, Nederland is veranderd. Maar gevoelens veranderen niet en het is alsof de catastrofe zich gisteren voltrok.

*

De wereld is veranderd en Nederland is veranderd, schreven wij.

In welke opzichten?

Daarvan dienen wij al daarom een beeld te geven, hoe beknopt ook, omdat de te vermelden gegevens nodig zijn, wanneer wij in de Nabeschouwing de vraag zullen trachten te beantwoorden welk effect de Tweede Wereldoorlog heeft gehad op de ontwikkelingen die zich in de nadien verstreken veertig jaar in het Koninkrijk der Nederlanden hebben voorgedaan.

Andere wereld

De twee atoombommen die in augustus '45 de doorslag gaven bij Japans besluit om te capituleren, waren de enige waarover de Verenigde Staten toen beschikten. Zij hadden het vermogen om er per maand twee aan toe te voegen en zij waren op dat moment de enige mogendheid welke de technische problemen die bij de vervaardiging van atoomwapens rezen, onder de knie had gekregen. Dat monopolie duurde vier jaar. Spionnen